ALLODIAAL EIGENDOM EN ERFELIJK BEZIT IN SURINAME.

DOOR

MR. A. S. DE BLÉCOURT,
Hoogleeraar te Leiden.

Bij het octrooi voor de West-Indische Compagnie van 3 Juni 1621 (Groot Placcaatboek, I, 565 e. v.) verkreeg deze Compagnie van de Staten-Generaal der Vereen. Ned. het privilege, om, met uitsluiting van alle anderen, op Amerika en Afrika te mogen varen en handel te drijven, en om op naam van de Staten-Generaal verbintenissen aan te gaan met de „princen" en „naturellen" van deze landen, aldaar forten te bouwen, en, eveneens op naam van de Staten-Generaal, er het beleid van regeering te hebben, en vooral om te bevorderen de „populatie van vruchtbare ende onbewoonde quartieren". Het octrooi regelt de keuze der bewindhebbers en haar rekenplicht tegenover de participanten. Uit het onderling verband der verschillende bepalingen blijkt, dat publiekrechtelijk de Bewindhebbers der Compagnie de lasthebbers van de Staten-Generaal, en dat zij, privaatrechtelijk, de lasthebbers van de participanten waren; voorts dat van de te bezetten landen privaatrechtelijk de eigendom (of mogelijk een minder recht) zou komen aan de Compagnie zelf, en dat de Staten-Generaal er niet anders dan publiekrechtelijk gezag, souvereiniteit, zouden krijgen, en dat zij dit overheidsgezag zouden doen uitoefenen door en op kosten van de Compagnie.

Den 13en October 1629 (G. P., II, 1235 e. v.) vaardigden de Staten-Generaal een „ordre van regieringe, soo in policie als justitie" uit, voor de streken in West-Indië. Deze „ordre" werd uitgevaardigd in verband met het feit, dat men plaatsen in Brazilië had veroverd, en schijnt

dan ook enkel als voor Brazilië geldend, beschouwd te moeten worden (Vgl. Wagenaar, Vad. Hist., XI, 117 e.v.). Maar dit neemt niet weg, dat het zijn nut kan hebben aan enkele bepalingen dezer „Ordre" hier even eenige aandacht te schenken. De Raden van de W. I. C. zouden onbebouwde landen aan koloniën mogen uitgeven, welke landen aan die koloniën zouden worden verstrekt gedurende 5 jaren om niet, doch daarna tegen cijns of erfpacht (art. 18); volgens art. 59 van deze „Ordre", welk artikel klaarblijkelijk corrupt in 't Placcaatboek is afgedrukt, werd toepasselijk verklaard in alle landen (staande onder de gehoorzaamheid van de Staten-Generaal en van de W. I. C.) de politieke ordonnantie voor Holland van 1582 (bedoeld is: *1580*) in zaken van huwelijk en erfrecht, en voorts de costumen van Zeeland en Zuidholland, terwijl art. 61 voor 't contracten-recht het Romeinsch recht toepasselijk verklaart.

Uit evengemeld art. 18 is niet te halen (gelijk ten onrechte wel is geschied) een verbod van uitgifte van grond in vollen eigendom. Dit is een argumentum hetzij e contrario hetzij e silentio, dat, gelijk gemeenlijk, zoo ook hier, gevaarlijk is. In de „Ordre" van 1634 (G. P., I, 621), eveneens van de Staten-Generaal uitgegaan, wordt dan ook in de artikelen 7 en 8 met zooveel woorden de mogelijkheid verondersteld, dat er van de landen, die de W. I. C. in Brazilië heeft veroverd, in vrijen eigendom zullen worden uitgegeven, behoudens tiendplicht. Dezelfde „Ordre" voorziet de mogelijkheid van uitgifte van landcomplexen in leen (d. w. z. volgens leenrecht) aan „sociëteiten", die in Brazilië koloniën willen vestigen (artt. 16 e. v.). Eenig overheidsgezag (heerlijkheid m. a. w.) en enkele dusgenaamde (oneigenlijke) heerlijke rechten, als jacht en visscherij, zouden er dan bij gegeven worden in leen. Uit het verband der bepalingen van deze „Ordre" blijkt, dat men slechts aan degenen, die groote landcomplexen kregen, er overheidsgezag bij verstrekken zou, en dat wel in leen. Heerlijkheden immers, hoezeer geenszins uit het leenrecht, het leenstelsel, afkomstig, werden gewoonlijk in leenverband gebracht, in leen gehouden.

Enkele gronduitgiften of voorwaarden, waarop gronden uitgegeven konden worden in de W. I. bezittingen zal ik nu ter sprake brengen. 8 Maart 1628 (Rijksarchief, Oude W. I. Comp., 142), „Vrijheden en exemptiën" voor particulieren, die op de wilde kusten van Brazilië of op eilanden, daarbij gelegen, koloniën willen aanleggen. In deze „Vrijheden en Exemptiën" staat, dat de patronen het land, dat zij in cultuur brengen, zullen bezitten voor altoos als een onversterfelijk erfleen, met „middele en lage jurisdictie, tienden, visscherij, malerij". Hier zouden dus de kolonisten behalve den grond zelf ook nog overheidsrecht (heerlijkheid) in leen krijgen, en daarnaast nog tiendrecht, vischrecht en recht van den wind of van ban-, of dwangmolen.

1630. In dit jaar werden „vrijheden en exemptiën" voor Nieuw-Nederland uitgevaardigd, van welke ik niet anders heb aangetroffen dan de Engelsche vertaling (opgenomen bij Brodhead, Documents, II, 55); in deze voorwaarden is een andere regeling opgesteld; de kolonisten zullen het land niet in leen krijgen, doch hun wordt gegeven „absolute property of such lands as they have there chosen" (art. 4), en zij zullen dit land, zegt art. 6, voor altijd bezitten met de vruchten, rechten, mineralen, rivieren, fonteinen, en hooge en lage jurisdictie, vischrecht, jachtrecht, molenrecht, „to be holden from the Company as a perpetual inheritance, without it ever devolving again to the Company"; er volgt intusschen eenigszins wonderlijk op: „and in case it should devolve, to be redeemed and repossessed with 20 guilders". In het voorafgaand geval land en heerlijkheid in leen, hier land met heerlijkheid in vollen eigendom.

1640. Concept-voorwaarden van vrijheden en exemptiën voor N. Nederland (Rijksarchief, Staten-Generaal, 5772; Engelsche vertaling bij Brodhead, I, 119). De patroons — zoo vindt men hier — zullen eeuwig bezitten al de landen en daarnevens hooge middelbare en lage jurisdictie, jachtrecht, vischrecht, vogelarij, malerij; het land zal allodiaal blijven, doch de jurisdictie zal een onversterfelijk erfleen zijn, vererfelijk op mannen en vrou-

wen. Dus in dit geval weer een andere nuance: den grond zal men in vollen eigendom krijgen, en de heerlijkheid, het overheidsgezag, in erfelijk leen.

24 Mei 1650. Dezelfde regeling in de Vrijheden en exemptiën voor N. Nederland (Rijksarchief, Loket, Kas Staten-Generaal, divisie W. I. C., no. 30, vertaling bij Brodhead, I, 401).

30 Augustus 1655. „Vrijheden en exemptiën", door de W. I. C. toegestaan aan A. en C. Lampsins, als patronen van een kolonie op Tabago (in het stuk, Rijksarchief, W. I. C., oude comp., 42, is overal, waar Tabago voorkomt, doorgehaald „St. Maarten"; het stuk is afgedrukt bij Hamelberg, De Nederlanders op de W. I. eilanden, Documenten, II, 1903, blz. 13, no. 15). Hier wordt grond en overheidsgezag in vollen eigendom gegeven; de heerlijkheid is hier dus niet feodaal maar allodiaal.

24 Dec. 1657 (Hartsinck, II, 938). Contract tusschen de W. I. C. en de steden Middelburg, Vlissingen en Veere. Deze steden zouden een kolonie op de vaste wilde kust stichten in overeenstemming met de vrijheden en exemptiën door de vergadering van XIX reeds gemaakt of nog te maken. De steden zouden de hooge, middelbare en lage jurisdictie op de vaste wilde kust in leen krijgen; de „souvereiniteit en hooge overheid" verbleef aan de Staten-Generaal en aan de Compagnie, voor zoover deze volgens octrooi daarop recht had (vgl. het hierboven opgemerkte nopens het octrooi van 1621). Vermoedelijk dus kregen de drie steden de gronden zelf in eigendom en de heerlijkheid in leen. In dit contract wordt dus onderscheiden tusschen souvereiniteit en heerlijkheid; cf. mijn opstel: Heerlijkheden en heerlijke rechten, in Tijdschr. voor Rechtsgesch., I, blz. 89).

12 Sept. 1659 (Hartsinck, II, 940 e. v.). „Vrijheden onder exemptiën", door de Bewindhebbers van de W. I. C. toegestaan aan David Nassy c. s., als patronen van een kolonie „op 't eiland Cayana of andere plaatsen aan de wilde kust van W. I. bij haar op te rechten". Hierbij werd bepaald, dat, wat binnen vier jaar niet gecultiveerd was, weer vervallen zou zijn aan de W. I. C. Art. 2 bepaalt

dat D. Nassy c. s., zouden hebben de jurisdictie over de baaien en den vrijen en allodialen eigendom ten eeuwigen dagen „van de voors. colonie met de appendentiën ende dependentiën" en hooge, middelbare en lage jurisdictie, en dat zij de kolonie in leen zouden hebben. Dit laatste strijdt oogenschijnlijk met 't begin, waar vrije en allodiale eigendom wordt toegezegd, maar vermoedelijk zou alleen de jurisdictie, de heerlijkheid, leen zijn, en dan hebben we hier dus weer de figuur: eigendom van den grond en leen van de heerlijkheid of het overheidsgezag.

20 Mei 1660. De W. I. C., kamer Zeeland, eener – en Abraham van Pere en Pieter van Ree, als patronen van de kolonie Berbice, anderzijds, zijn overeengekomen, dat deze patronen zullen „continueeren in absoluten eigendom, bij forme van een onversterffelijk erfleen, te bezitten en behouden haare voors. colonie, op en ingevolge van de vrijheden en exemptiën anno 1627 en 1628 aan haeren vader verleent", behoudens de vervallen bepalingen (Rijksarchief, W. I. C., Oude Compagnie, 42). Hier is een contradictie van termen: absolute eigendom sluit leen uit. De bedoeling is klaarblijkelijk dat zij het geheel, grond plus heerlijkheid, in leen zouden behouden, of misschien den grond in eigendom en de heerlijkheid in leen.

18 Juli 1669 (Hartsinck, I, 217 e. v.). De W. I. C. verleent aan Frederik Casimir, graaf tot Hanau, een streek land „op de wilde kust van Amerika, tusschen Rio d'Oronoque en Rio de las Amazonas"; grond en overheidsgezag kreeg hij in leen; intusschen er schijnt niets van gekomen te zijn.

4 Sept. 1678 (Hartsinck, I, 295). De W. I. C. geeft aan Abraham van Pere tot onversterflijk erfleen uit de kolonie, „gelegen op de rivier Berbice", met regalen, hooge, middelbare, lage jurisdictie, tienden, visscherijen, malerijen.

Ik zal de landstreken der W. I. C. buiten Suriname nu verder buiten bespreking laten.

Inmiddels had in 1667 Abraham Crijnssen Suriname genomen in naam der Staten van Zeeland. In 1674 was de W. I. C. ontbonden en een nieuwe W. I. C. opgericht, die de Staten-Generaal van een octrooi voorzagen op 20

September 1674, in welk octrooi art. 45 bepaalde, dat alle beschikkingen, ten gunste van de oude Compagnie genomen, in dit nieuwe octrooi geinsereerd geacht moesten worden (G. P., III, 1342, 2e kolom); hetzelfde in een placcaat van denzelfden dag (G. P., III, 1332, 2e kolom).

In 1682 verkocht Zeeland voor 26000 gld. Suriname aan deze nieuwe Compagnie en de Staten-Generaal keurden deze overdracht goed bij octrooi van 23 September 1682 (G. P., III, 1424 e. v.). Bij dit octrooi kreeg de compagnie bevoegdheid Suriname te abandonneeren als de zaken slecht gingen, in welk geval de Staten-Generaal orde op zaken zouden stellen buiten de compagnie om. De compagnie abandonneerde niet, doch droeg voor $\frac{2}{3}$ Suriname over, namelijk voor $\frac{1}{3}$ aan Amsterdam en voor $\frac{1}{3}$ aan Van Aerssen van Sommelsdijk (Hartsinck, II, 638 e. v.). Dit had plaats in 1683. De toestand was toen dus als volgt, dat de W. I. C., Amsterdam en Aerssen elk voor $\frac{1}{3}$ eigenaar waren van de gronden — verkregen rechten van derden daargelaten — en dat het publiekrechtelijk gezag hun toekwam, welk gezag zij namens de Staten-Generaal, aan wie de opperste souvereiniteit verbleef, deden uitoefenen. Immers het oude octrooi van 1621 bleef gelden ook voor de nieuwe W. I. Comp., ook voor dit consortium, de Sociëteit van Suriname (de W. I. C., Amsterdam en Van Aerssen van Sommelsdijk).

In de evengemelde „Ordre" van 1629, die, gelijk gezegd, waarschijnlijk enkel voor „Brazilië" gold, stond naar welk recht de privaatrechtelijke verhoudingen in de landen der W. I. C. (d. w. z. in Brazilië) zouden worden geregeld. Ofschoon nu een dergelijke toepasselijk verklaring voor Suriname mij niet bekend is, zoo is het echter van algemeene bekendheid, dat tot op de invoering van het Burgerlijk Wetboek voor de kolonie Suriname in 1869 het z.g. Roomsch-Hollandsch Recht in deze kolonie heeft gegolden (vgl. Lee, An Introduction to Roman Dutch Law, ed., 1915, p. 7/8). Het zal overbodig zijn er in dit verband aan te herinneren, dat voor de beoordeeling van gronduitgiften, die in Suriname geschied zijn vóór de invoering van evengemeld Burgerlijk Wetboek, men

de bepalingen van dit wetboek ten eenenmale buiten beschouwing moet laten. Voor zulke gronduitgiften is het recht, geldend ten tijde van de totstandkoming der uitgiften, geldig gebleven (art. 3 der Algemeene Bepalingen van Wetgeving voor de kol. Suriname en art. 1 van de Bep. op den Overgang).

Van uitgifte van grond in Suriname aan particulieren of aan „sociëteiten", die gepaard ging met uitgifte van overheidsgezag, heerlijkheid, vond ik geen bewijzen.

Werden er groote grondcomplexen uitgegeven, dan heetten de begiftigden veelal patronen en dan werd den patroon of den patronen er vaak overheidsgezag bij gegeven in eigendom of in leen, zooals uit het hierboven vermelde is gebleken. Kleinere grondcomplexen werden uitgegeven niet aan zoogenaamde patronen, maar aan planters, zonder dat er heerlijkheid bij verstrekt werd. Ik neem aan dat in Suriname enkel aan planters en niet aan z.g. patronen grond is uitgegeven.

Van erfpacht of erfpachtscanon wordt in geen der grondbrieven, die hierboven ter sprake kwamen, gerept. Slechts in een er van, die aan A. en C. Lampsins in 1655 werd verleend, wordt vermeld dat de eigenaren recognitie zullen betalen, maar van consent verleenen van de zijde van den uitgever op eventueele overdracht van het recht van Lampsins op een ander of van betaling van eenig bedrag aan de W. I. C. bij zoodanigen overgang, of van voorbehoud van eigendom der W. I. C., of van naasting, of van verlof tot testamentaire beschikking over het recht vind ik niet. Aangezien hier land in eigendom is gegeven onder de werking van het Roomsch-Hollandsch Recht, toen men kende, althans verondersteld moest worden te kennen het onderscheid tusschen eigendom en erfpacht, durf ik op grond van de weinige gegevens tot geen andere conclusie te komen dan dat de heeren Lampsins den grond in vollen eigendom kregen. De recognitie zal dan als grondrente moeten worden opgevat. Ik vind geen vrijheid het woord recognitie te nemen in den zin van grondbelasting (verponding); bij mijn weten trof ik het in die beteekenis nimmer aan.

Gedurende het Zeeuwsch bewind, dat, gelijk gezegd, in 1667 aanving en in 1682 eindigde, heeft de Gouverneur van Suriname, Lichtenberg, den 19en Februari 1669 een oproeping gericht tot allen, die „land bezitten", om te komen voor den Politieken Raad op 18 Maart en volgende dagen met hun documenten, waardoor zij „den eigendom van haer landt pretenderen", op straffe van verval van hun recht. Uit deze oproeping valt natuurlijk niets te beslissen ten aanzien van de vraag, of er toen gronden in erfpacht uitgegeven waren in Suriname, — men kan er alleen uit afleiden, dat, als de gekozen terminologie juist is, er toen planters waren, die hun plantages in eigendom hadden. — Dat er inderdaad in deze periode plantages in vollen eigendom waren bij de planters, wordt waarschijnlijk gemaakt door een grondbrief van 1 Mei 1675 (Br. Sur., 1685, I, 176), waarin men leest als volgt: „Pieter Versterre, gouverneur van de provincie, rivieren en districten van Suriname, etc., vergunne ende permittere mits dezen aen Jan N., omme op te neemen ende in vrijen eigendom te besitten een stuck lant, groot 800 ackers, waer hij hetselve bequaem sal vinden, mits niet doende tot nadeel van d'Indiaenen ofte eenige vorige concessiën, ende sal tselve ter behoorlijcker tijt ter secretarie laten prothocolleren. Actum Paramaribo, den 1 Mey 1675". Een andere, van 1683, luidt: „Laurens Verboom, commandeur van de provintie van Suriname, etc., vergunnen en permitteeren bij deesen aen Andries Masserd op te nemen en in vrijen eigendom te besitten de nombre van 1500 ackers lant in de riviere de Commewine, etc., mits niets doende ten nadeele van de Indianen ofte eenige vorige concessie"; voorts houdt deze brief in de bepaling dat de grond binnen 1 jaar en 6 weken moet zijn in cultuur genomen en dat deze grondbrief ter secretarie moet worden geregistreerd (Aanwinsten Rijksarchief, 1888, A., 3 d., 1683; in denzelfden bundel ook een uitgifte van 1698 in dezelfde termen). Ik kan in deze serie uitgiften niet anders zien dan overdracht van vollen eigendom. Een poenaal beding of ontbindende voorwaarde bij niet-nakoming van eenig voorschrift is

er niet aan toegevoegd. Recognitie of grondrente is niet bedongen.

Zeker is dat de gouverneur van Aerssen van Sommelsdijk minder gunstige bepalingen voor de planters in de grondbrieven deed opnemen.

Men mag op grond van het voorafgaande dus aannemen, dat, toen in 1683 de Sociëteit overnam van de W. I. C. den eigendom en het publiekrechtelijk gezag (behoudens de oppersouvereiniteit der Staten-Generaal) van de kolonie Suriname, er in deze kolonie dus reeds plantages waren, die volledig eigendom der planters waren, ten aanzien van welke dus enkel publiekrechtelijk overheidsgezag, geen privaatrechtelijke bevoegdheid voor de Sociëteit bestond. Daarnaast zullen andere plantages grondrente, weer andere erfpachtscanon aan de Societeit verschuldigd zijn geweest. En — zooals zal blijken — van de gronden, die in vollen eigendom aan de Sociëteit toebehoorden, werden er in vervolg van tijd stukken als plantages uitgegeven. En, zooals ik zooeven opmerkte, ten aanzien van deze uitgiften staat vast, dat Van Aerssen bepalingen in de grondbrieven deed opnemen, die minder gunstig waren voor de planters dan vervat waren in de zooeven geciteerde, door Versterre en Verboom uitgegeven brieven.

Men leest in de Notulen van Gouverneur en Raden van Suriname van 7 Maart 1685, p. 168 vso. e. v. (Brieven uit Suriname, I, 1685, fol. 166 e. v.): „De heeren raeden, gesien hebbende de nieuwe warrants ofte grondtbrieven, soo door Syn Excellentie uitgegeven worden, bevinden deselve op een geheel ander manier gestelt dan de voorgaende sijn geweest, bevindende dat sal moeten betaelt worden ackergelt, 't welck strijdigh is tegens 't verleende octroy van Haer Hoog Mogenden, oock dat daerin gestelt wordt diegene soo sijn plantagie comt te verkoopen binnen den tijt van 12 jaeren, sal moeten betaelen 10 per cento, ende, naer de 12 jaeren vercopende, dan betaelen 5 percento, alsmede dat Sijn Excellentie voor de Ed. Societeijt behout ende reserveert het recht van naastinge, 't welck de heeren raeden vermeynen gansch niet is

streckende om de menschen te animeren van nieuwe plantagies te beginnen." Weshalve men den Gouverneur verzocht de bepalingen te schrappen. Maar Aerssen apostilleert als volgt: „Z. E., hebbende gehoort het versoeck van de H. H. van den Raedt," beslist, dat „de Ed. Sociëteyt sijnde grontheeren, eygenaers ende possesseurs van de colonie, haer is competerende het recht" om over de gronden te „disponeren", op „chyns" of erfpacht of akkergeld naar haar goeddunken en welgevallen en dat dit niet onder 't oogpunt van belasting kan worden gebracht maar is een „accoort ende bedingh" en dat desgelijks het recht van naasting een beding is, dat in alle plaatsen en gewesten van Europa als een „point van hooge jurisdictie wordt geconsidereert." En een en ander zal — zoo gaat hij voort — de menschen niet afschrikken, om zich hier te vestigen, want reeds 5 à 6 jaar voor mijn komst zijn er zulke warrants of grondbrieven uitgegegeven. Van Aerssen had gelijk. Het bedongen akkergeld kon niet als een grondbelasting of verponding worden beschouwd; het was eenvoudig een grondrente als hier nl. eigendom was gegeven aan de planters; het was een canon als de planters erfpacht hadden gekregen. De bepaling van het octrooi voor de nieuwe W. I. Comp., die men hier overtreden achtte, hield in verbod van heffen van belasting, doch niet van het bedingen van grondrente, canon, huur.

Het bedoelde artikel luidt: „Dat de voorsz-compagnie gehouden sal sijn", etc. „aen alle de coloniers indistinctelijk te verlenen exemptie van alle lasten", etc., welke exemptie 10 jaar zou duren (art. 2); zie ook art. 3; art. 4 bepaalt dan welke lasten voor het vervolg geheven mogen worden. In dezelfde collectie Brieven uit Suriname (1687, fol. 286 e. v.) komt een brief voor van van Aerssen, waarin hij zich verweert tegen hen, die geinsinueerd hadden, dat hij zich met die akkergelden zou hebben verrijkt; hij had geen cent genoten; ja, voor elken stuiver wilde hij 1000 rijksdaalders restitueeren; hij bood zijn hoofd op het schavot te brengen als men hem iets bewees van dezen aard, waartegens ick van zoo een schijnheiligen" (beschuldiger) niet anders en desireer als een geesselinge en

een brantmerck naer sijn eigen keuze, van het wapen van Amsterdam ofte wel dat van Hun Hoog Mogenden, tot goeder gedagtenisse wegens alle de vuyle leugens." Als bijlage bij dezen brief geeft hij een model grondbrief, zooals hij placht uit te geven, en waartegen de bezwaren waren gericht. Deze luidt:

„Vergunnen en permitteren mits dezen aan A. A., omme op te nemen ende in vrijen eygendom te besitten de nombre van.... lant, gelegen...., ofte ter plaetse, daer hij het raetsaemst vinden sal, mits betaelende alle jaeren 1 stuyver per acker, ende deselve te besitten den tijt van 12 jaeren", zonder te mogen verkoopen dan met consent van den gouverneur, na 12 jaren tegen 5 % van den verkoopsprijs en binnen de 12 jaren tegen 10 % er van, behoudens het recht van naasting, dat de Gouverneur zich reserveert. Binnen 1 jaar en 6 maanden moet het land gecultiveerd zijn; het moet binnen 3 maanden door een landmeter worden uitgemeten, op straffe van verval van het recht, en na uitmeting moet het worden geregistreerd ter secretarie."

De „vrijheid" van dezen vrijen eigendom is niet bijster groot en althans gedurende de eerste twaalf jaren kon het nauwelijks eigendom heeten. Deze grondbrief; kan men zeggen, verschaft onder den naam eigendom inderdaad een recht van eeuwigdurende erfpacht; het akkergeld is de canon; de 5 en de 10 % zijn de casueele praestaties, die bij gebruiksrechten van den grond zeer bekend en ook bij de uitgiften volgens Rom. rechtel. emphyteusis voorkwamen (C., IV, 66, 2—3); ook het naastingsrecht wordt t. a. p. in den Codex toegekend; trouwens het is een bijna noodzakelijk complement van het recht op casueele heffing bij overgang (wanneer dit nl. in een evenredig deel van den koopprijs bestaat), om op die wijze knoeierij in de opgaven van den koopprijs te voorkomen, althans te beperken.

Intusschen van Aerssen en zijn raadgevers kenden het verschil tusschen eigendom en erfpacht, en, waar nu de grondbrief zelf van eigendom spreekt, mogen we m. i. niet tot erfpacht besluiten zoolang eigendom te aan-

vaarden is. Het is dus maar de vraag of de bedingen van dezen grondbrief vereenigbaar zijn met eigendom.

Nu verzet zich daartegen het meest het z.g. consent op de overdracht, ook bij emphyteusis niet onbekend (zie de geciteerde plaatsen). Ware dit niet opgenomen, de overige bepalingen zouden zoowel bij een grondrenteplichtig eigendom als bij een eeuwigdurende erfpacht mogelijk zijn. Het akkergeld is dan niet canon, maar grondrente; de casueele praestaties kwamen naar oud-Nederlandsch recht ook bij grondrenteplichtige (cijnsplichtige) erven voor, al moet dan worden erkend, dat men in zoodanig geval licht te doen kan hebben met erfpachten, die in grondrenteplichtigen eigendom zijn overgegaan door verloop van tijd. Het beding dat het land binnen 1 jaar en 6 maanden moet zijn gecultiveerd, aangenomen dat het onder de bedreiging van het verval is begrepen, is een ontbindende voorwaarde, over welker zakelijke werking tegen derden hier niet behoeft te worden getobd, omdat een ander beding immers inhield, dat derden in de eerste 12 jaar toch niet de plantage konden krijgen; evenmin en om dezelfde reden geldt eenig bezwaar tegen de uitmeting binnen 3 maanden en de registratie. En wat ten slotte de naastingsclausule betreft: Naasting is een instituut, stammende uit het familierecht; door naasting voorkomen de naaste bloedverwanten van den verkooper, dat een stuk familiegoed uit de familie geraakt. Het gold volgens gewoonterecht ook ten bate van aangelanden en dorpsgenooten. Verder gold het in het leenrecht ten bate van den leenheer, als de leenman zijn recht op het leen overdroeg, en ten onrechte heeft men alle naastingsrecht uit het leenrecht doen spruiten. Eindelijk was er naastingsrecht, doch dan niet krachtens wet of gewoonte doch krachtens beding, bij uitgifte van gronden. B.v. in Zeeland hadden de inpolderaars de gewoonte, om na de inpoldering het land bij perceelen te verkoopen, doch zich naastingsrecht voor detoekomst voor te behouden; dit deden zij gemeenlijk ook hierom omdat alle grond, dien zij verkochten, hun grondrente- (cijns-)plichtig werd; deze cijns was een jaarlijksche

cijns, doch bij overgang werd soms nog een evenredig deel van de koopsom als cijns bedongen. Het aldus bedongen naastingsrecht was een zakelijk recht, dat op den grond werd „geaffecteerd", zooals men placht te zeggen. Uit het feit nu, dat de inpolderaars gemeenlijk ook ambachtsheeren werden van het ingepolderde gebied en dat ze dit ambacht (deze heerlijkheid) in leen kregen, is ten onrechte geconcludeerd, dat het naastingsrecht dus uit het leenrecht stamde. Noch uit het leenrecht, noch uit de heerlijkheid, doch uit groot-grondeigendom stamde op de aangegeven wijze dit naastingsrecht; het kon evenals de grond zelf en evenals de heerlijkheid in leen gehouden worden, in leenverband gebracht zijn, doch het nam niet zijn oorsprong in leen of leenrecht of leenstelsel [1]). Zoodat dus ook in het geval van Aerssen van Sommelsdijk de naastingsclausule is het gewone beding van een groot-grondeigenaar, die afstand deed van grond, een beding, dat zoowel bij uitgifte van grond in erfpacht als bij uitgifte in vollen en vrijen, of in cijns- (grondrente-)plichtigen eigendom bestaanbaar is. Voor de Sociëteit van Suriname en voor haar rechtsopvolgers was en is het onverschillig of een plantage in eeuwigdurende erfpacht dan wel in grondrenteplichtig eigendom is uitgegeven. Bij gebreke van wettigen of van testamentairen erfgenaam of van legataris vervalt een grondrenteplichtige plantage aan den Lande (den rechthebbende op de bona vacantia, naar art. 576 van het Burgerlijk Wetboek voor de kolonie Suriname), een eeuwigdurende erfpacht caduceert in zoodanig geval ten bate van den bloot-eigenaar, hier dus eveneens aan den Lande.

De opvolger van van Aerssen was van Scherpenhuysen (zie zijn instructie in G. P., IV, 1337 van het jaar 1689). Hij keerde tot den model-grondbrief van voorheen terug. Hier volgt een, door hem uitgegeven, van 17 Maart 1690 (Brieven uit Suriname, 1732, fol. 727): Jan van Scherpen-

[1]) Over het naastingsrecht raadplege men een uitstekend opstel van Mr. W. Bezemer, in Rechtgel. Mag., 1892; verder mijn Heerlijkheden en Heerlijke Rechten, Tijdschrift voor Rechtsgesch., I, p. 101, 498, 504/505, 512/513; II, p. 84, 91, 102, 103, 202—208.

huysen, Gouverneur, etc. „permitteren en vergunnen mits deesen aan Pieter van Houtten *omme in allodialen eigendom op te neemen en erfelijk te besitten* een stuk lands, groot 1000 ackers, geleegen etc." mits binnen 1 jaar en zes weken het in gebruik en bewoning wordt genomen, op straffe van verval aan de Sociëteit. „Verders zal hij niets mogen doen tot nadeel van de Indiaanen off eenige voorige concessie, ende dat dit ten behoorlijke tijt werde uytgemeeten ende geprotocolleert."

Iets anders luidt een door Scherpenhuysen uitgegeven grondbrief van 12 Sept. 1691 (Recueil van Privilegiën aan de Portug. Jooden, Priv., 1754, Rijksarchief den Haag): „Jan van Scharpenhuysen, Gouverneur, etc., permitteren en vergunnen *mits deesen in allodialen eigendom en erfelijke besittinge* aan de Joodsche Natie, tot gebruik van haar synagoge, begraefplaets haerer dooden", etc., een stuk land, etc.

Scherpenhuysen is de man, die dezen term allodiaal eigendom en erfelijk bezit het eerst heeft gebezigd. Zijn bedoeling is klaarblijkelijk geweest, om eens extra goed uit te laten komen, dat zijn ambtsvoorganger een bezwaard eigendom, maar hij inderdaad eigendom verschafte aan de planters. Van daar het dubbel pleonasme; eigendom is allodiaal perse; feodaal is wat karakter heeft van leen (een zakelijk recht); allodiaal is het tegengestelde van feodaal; de eigendom, ook die van den leenheer, is niet feodaal maar allodiaal; slechts wat in leen wordt gehouden is feodaal; des leenmans recht is feodaal. Bezit is de nabootsing van eigendom; een eigenaar behoort tevens bezitter te zijn; en dat dit bezit erfelijk is, deze feitelijke uitoefening van het zakelijk recht bij uitnemendheid, is waarlijk niet noodig te vermelden. Wat nu *het recht van allodiaal eigendom en erfelijk bezit* ook geworden moge zijn na verloop van tijd, het kan zijn nut hebben hier, waar we bij den oorsprong van deze gedrochtelijke uitdrukking staan, terstond goed in het oog te vatten, dat de schepper van deze mondvol woorden er inderdaad eigendom en wel een onbezwaard eigendom mee heeft willen aanduiden; dat blijkt èn uit de voorgeschiedenis van van Aerssen's

grondbrieven èn uit het feit dat Scherpenhuysen zelf de man der planters was [1]), èn uit den inhoud van zijn grondbrieven, van welke ik hierboven twee in hoofdzaak en zoo goed als volledig meedeelde.

In latere grondbrieven uit de 17e en 18e eeuw, van welke ik er eenige zal meedeelen, leest men als in den eersten van de twee hierboven geciteerde van van Scherpenhuysen: „in allodialen eigendom op te nemen en erfelijk te bezitten", in welke uitdrukking het pleonasme niet zoo hindert als in den term „allodiaal eigendom en erfelijk bezit". De uitdrukking „in allodialen eigendom erfelijk te bezitten", die men ook aantreft, is ook, doch minder, pleonastisch.

Zonder eenig beding van ontginning of van het bouwen van een huis binnen zekeren termijn na de uitgifte, heeft de Gouverneur van der Veen in 1704 aan Jan Chevallier *in vollen eigendom* opgedragen de plantage Acaribo. Hier is voor twijfel, of er eigendom dan wel erfpacht is verstrekt, geen ruimte.

Of het poenaal beding of de ontbindende voorwaarde, het vervallen verklaren van het recht des planters, het intrekken van den grondbrief, wegens niet nakoming van die bepaling nopens ontginning of bebouwing binnen zekeren termijn, ooit werd toegepast? Men zou zeggen van neen, want weesmeesteren van Suriname schrijven in 1712 (Brieven uit Suriname, 1712, fol. 62 e. v.) dat de erven Posselt „in de possessie willen komen" van een stuk land van dezen Posselt; deze evenwel had zich niet naar den inhoud van zijn warrand gedragen, want hij had niet binnen 1 jaar en 6 weken gecultiveerd en niet binnen 4 jaar een goed woonhuis gezet, zoodoende hadden de weesmeesteren (die opkwamen voor de erven Posselt, minderjarigen) het land niet durven verkoopen; dat kon niet, want het was om opgemelde reden aan de Sociëteit van Suriname vervallen. De vraag van weesmeesteren luidt nu: hoe te doen voortaan in boedels, waarin war-

[1]) Deze en meer andere geschiedkundige bijzonderheden dank ik aan de welwillende hulp en inlichtingen van Mr. R. Bijlsma, Archivaris aan het Algemeen Rijksarchief, den Haag.

rants van ongecultiveerde gronden zijn. De afloop van dit geval is mij onbekend.

De liberaliteit van van Scherpenhuysen jegens de planters bleef niet gehandhaafd, want eenige tientallen jaren verder ziet men nog wel zijn model en zijn fraaien term (den eersten van de twee hierboven vermelde) gehandhaafd, maar stuk voor stuk worden al de door Scherpenhuysen geelimineerde bedingen van het model van Aerssen van Sommelsdijk in het model Scherpenhuysen ingevoegd.

Men oordeele: In een brief van 28 Maart 1706 van den Gouverneur van der Veen aan de Sociëteit (Brieven uit Suriname, 1706, bl. 2 e. v.) zegt deze, dat als er grond wordt uitgegeven, ieder graag zooveel mogelijk grond aan de rivier wil hebben; er zal beter toezicht op gehouden moeten worden, dat men niet te veel grond vlak aan de rivier in beslag neemt. In de aan van Aerssen in 1683 verstrekte instructie werd dezen in art. 17 ook reeds tot taak gesteld er tegen te waken, dat niemand breeder aan de rivier kwam te liggen dan noodig was. Aerssen was er de man naar, om zoowel op dit punt als op andere punten zijn gezag te laten gelden en goed toezicht te houden. Na hem zal dit toezicht zijn verslapt. In dien brief van 28 Maart 1706 vervolgt de gouverneur van der Veen met op te geven de clausules van den grondbrief; hieruit blijkt dat deze nog waren die van van Scherpenhuysen. Hij zegt dat aan het beding uit dien grondbrief nopens de meting (zie hierboven) zou kunnen worden toegevoegd de bepaling, dat er 3 kaarten van werden opgemaakt, 1 voor den planter, 1 voor den gouverneur en 1 om nevens den warrand of grondbrief ter secretarie te worden geregistreerd; en op die kaart moest dan de approbatie van den gouverneur op de maten worden gesteld, op straffe van waardeloosheid van den warrand. Het is duidelijk dat deze toevoeging is gericht tegen het te veel grond aan de rivier innemen.

De registratie of protocollatie kwam in de warrands van Aerssen en Scherpenhuysen ook voor; de kaart is iets nieuws. Aan den wenk van van der Veen is nl. gehoor ge-

geven, men vindt in volgende warrands steeds het vereischte van in kaart brengen en registratie der kaart opgenomen.

In een grondbrief van 30 Juli 1742 (Brieven uit Suriname, 1742, bl. 735) leest men als volgt: „Gerard van de Schepper, Gouverneur, etc., vergunnen en permitteeren aan Thomas Gierken, om in allodialen eigendom op te neemen en erfelijk te bezitten een stuk land van 1000 akkers in Matopikakreek, ter plaatse hij het bequaamste zal vinden, mits niet strekkende in prejudicie van de vorige vergeevene gronden, werdende de landmeeter gelast gemelde land uit te meeten — „en 4 kaarten er van te maken, die door Ons moeten worden geapprobeerd"; binnen 1 jaar en 6 maanden moet er zijn gecultiveerd en een goed woonhuis er op gesteld zijn; bij gebreke van voldoening aan de bedingen of in geval van verlating van deze plantage vervalt het aan de Societeit, te wier behoeve in geval van verkoop te allen tijde het recht van naasting wordt gereserveerd. Behalve het nieuw vereischte van den gouverneur van der Veen nopens het in kaart brengen, vinden we hier de door Aerssen bedongen naasting terug. Het beding van verval aan de Societeit als de plantage verlaten wordt, is onder andere formuleering hetzelfde wat van Aerssen noemde het niet cultiveeren, waarop hij ook verval stelde; in latere grondbrieven wordt dit weer opgenomen.

Het recht op de verlaten gronden was ook in Holland ten tijde der Republiek een regaal; ook de Overheid in Suriname kon er dus aanspraak op maken. Was het dus wel noodig hier contractueel verval aan den Lande te bedingen? Het verlaten zijn te constateeren was gemakkelijk bij overstrooming, maar naar Roomsch-Hollandsch recht was overstroomd land niet onmiddellijk verloren voor den eigenaar, doch eerst na 10 jaar had het Domein er recht op. Hoe nu bij woest land, dat niet tengevolge van overstrooming was verlaten? Het verlaten zijn was hier moeilijk te constateeren. Was een stuk land verlaten omdat de eigenaar de hooge dijklasten niet kon betalen, dan deed hij door spasteking symbolisch afstand en dan

was hij den grond kwijt ten bate van den Souverein en niet meer aansprakelijk voor de lasten, die er op drukten. Maar in Suriname zal voor zulk een symbolischen afstand geen reden geweest zijn, omdat er geen dijklasten vielen te betalen; en betrof het een plantage, waarvan geen akkergeld verschuldigd was, dan bleef er dus geen last van dezen aard op drukken; voor opzettelijke manifestatie van het verlaten van den grond was dan geen reden; men liet den grond braak liggen en zoolang de termijn van extinctieve verjaring niet compleet was bleef de planter gerechtigd elk ingrijpen van de zijde der Overheid krachtens haar recht op de verlaten gronden te verijdelen, door weer recht op de plantage te doen gelden of haar in bewerking te nemen [1]). In verband met deze moeilijkheden heeft men misschien termen gevonden om een bepaling nopens verval op te nemen in de grondbrieven. Maar gold zoo'n bepaling ook tegen opvolgers onder bijzonderen titel van den planter? We hebben hier evenals bij de naastingsclausule te doen met een z.g. zakelijk beding. Kon men aan deze bedingen, beide in wezen ontbindende voorwaarden, zakelijke werking verleenen, golden ze m. a. w. tegen derden, tegen rechtverkrijgers onder bijzonderen titel, b.v. tegen opvolgende koopers der plantage? Het aantal zakelijke rechten was naar Germaansch, naar Oud-Vaderlandsch en ook naar Romeinsch-Hollandsch recht onbeperkt. Waar dit zoo was, kon dus tegen de zakelijke werking eener ontbindende voorwaarde niet het bezwaar geldend gemaakt worden dat er het beginsel van de beperktheid van het aantal zakelijke rechten door werd geschonden, want dit beginsel gold niet. Wilde men aan eenig beding zakelijke werking verleenen, zoodat het dus tegen derden kon werken, dan verklaarde men bij de constitutie gemeenlijk, dat het bedongen recht (b.v. dat van verval bij verlating der plantage of het recht van naasting bij verkoop) werd „ge-

[1]) Over het regaal op de verlaten gronden zie mijn: Heerlijkheden en Heerlijke rechten, Tijdschr. voor Rechtsgesch., II, p. 202, sub G, Recht op woeste gronden, en de daar geciteerde plaatsen; zie ook de Waal, De ambachtsheerlijkheid en de grondheerlijkheid Charlois, p. 16 en 19.

affecteerd" op den grond of op het recht. Ik zeg: op den grond *of op het recht*, want ook ten aanzien van verkoop van onlichamelijke zaken, b.v. bij overdracht van een ambachtsheerlijkheid, werd wel naastingsrecht voorbehouden [1]). Zorgde men nu daarnevens voor protocollatie van de acte van constitutie, dan waren derden gewaarschuwd en ook tegenover hen was dan de werking van het recht gewaarborgd. Dergelijke protocollatie is ten aanzien van actenvan eigendom en allerlei zakelijke rechten in alle provinciën van de Republiek door de gewestelijke overheid herhaaldelijk voorgeschreven; in Holland, wat hier van belang is, door Karel V [2]).

Ik ga nu door met aan te toonen, dat de liberaliteit van van Scherpenhuysen jegens de planters hoe langer zoo meer is verlaten, en dat men, met behoud van zijn langademige qualificatie van het recht des planters, tegen zijn bedoeling in, al de bedingen van van Aerssen, tegen welke Scherpenhuysen had gereageerd, weer in de grondbrieven heeft opgenomen, ja nog andere voor de planters beperkende bepalingen bovendien. Van deze laatste, deze nieuwe, ten tijde van Aerssen nog niet bekende, beperkingen noemde ik er reeds. Den 19n November 1744 vergunde de Gouverneur Mauritius aan Pierre de la Chau, om „op te neemen en in allodialen eigendom erfelijk te bezitten" een stuk land, groot 1000 akkers, gelegen in de kreek Paraca, achter de plantagie van Cornelis Fok; „binnen 6 maanden moet er approbatie verzocht worden van „directeuren der colonie" en dan binnen 12 maanden

---

[1]) Deze werking van een dergelijk beding werd in het Roomsch-Hollandsch recht niet zoo algemeen aanvaard, vooral niet door de Romanisten. Men zie Cleveringa, De zakelijke werking der ontbindende voorwaarde, diss., Leiden, 1919. De door hem op p. 110 meegedeelde beslissing van den H. R. is echter niet tegen deze leer. Er werd in het daar bedoelde geval niet beslist dat een dergelijk beding nooit tegen derden werkt, doch dat het in het aanwezig geval dit niet deed omdat het beding (van naasting) niet op de verkochte ambachtsheerlijkheid was *„geaffecteerd"*.

[2]) Zie Wessels Boer, Eigendomsoverdracht v. onr. goederen, diss., Leiden, 1887, p. 261—323. In Suriname is tegen de zakelijke werking van dit beding van naasting te minder bezwaar, omdat iedereen weet, althans kan en moet weten, dat dergelijk beding gemeenlijk in den grondbrief voorkomt.

moet de grondbrief worden geregistreerd ter secretarie, en moet worden uitgemeten, een kaart opgemaakt, etc., er moet binnen zekeren tijd behoorlijk gecultiveerd zijn; en bij niet nakoming van deze conditiën vervalt het land aan de Sociëteit, die ook naastingsrecht voorbehoudt.

Dezelfde gouverneur Mauritius vergunt den 11en Februari 1747 aan J. F. Knöffel, om „in allodiaal eigendom op te nemen en erfelijk te bezitten" 500 akkers land; hij moet een stuk er van ongecultiveerd laten liggen, opdat de societeit er een rijweg kan aanleggen, moet binnen 18 maand een woonhuis zetten en altijd 10 slaven houden op deze akkers en mag dit land in 10 jaar niet verkoopen of wegschenken; tenzij bij insolventie of versterf mag het niet overgaan aan anderen; deze warrand moet met een kaart worden geregistreerd ter secretarie; alles op straffe van verval aan de Sociëteit.

Het is dubieus in hoever sommige dezer bepalingen bedoeld zijn ook tegen derden te moeten werken. M. i. kan men de tot dusver meegedeelde brieven, posterieur aan het optreden van van Scherpenhuysen, aanmerken als omschrijvende een bezwaard eigendom en niet dus een recht van eeuwigdurende erfpacht. Voor de motiveering dezer uitspraak neem ik de vrijheid mij te refereeren aan hetgeen hierboven naar aanleiding van het model van Aerssen is meegedeeld. En het daar opgemerkte klemt te meer hier waar 1°. geen jaarlijksche betaling van een of ander bedrag en dus geen canon bedongen is en

2°. de brieven na het optreden van Scherpenhuysen nog altijd diens qualificatie van het recht des planters hebben behouden en wij weten wat Scherpenhuysen er mee bedoelde.

Voor nieuwe uitgiften wordt op 5 Maart 1755 het akkergeld weer algemeen bedongen en wel een bedrag van 2 stuivers per akker, bij wanbetaling 4 stuivers. In de resolutie staat dat reeds eenige jaren dergelijk bedrag in de grondbrieven was bedongen, maar dat de naleving er van te wenschen overliet (Suriname-rapport, 1911, pag. 115). Trots deze algemeene resolutie geloof ik toch, dat als in een grondbrief van na 5 Maart 1755 over akkergeld

wordt gezwegen, er van de desbetreffende plantage geen akkergeld geheven kan worden, er dus stilzwijgend aan dit voorschrift zal zijn gederogeerd, en wel hierom wijl er redenen voor bestaan kunnen hebben, om in een bepaald geval dezen vrijdom te verleenen en omdat trots de resolutie van 1755 men het beding in elken grondbrief ook na 1755 placht op te nemen, met of zonder verwijzing naar die resolutie. Bovendien zijn er gevallen aan te wijzen, waarin de requestrant opmerkt, dat hem is gebleken, dat hij als planter vrij is van betaling van recognitie of canon, en dat hij gaarne een nieuwen grondbrief had, omdat de oude was zoek geraakt. In zoodanig geval wordt dan een grondbrief uitgereikt en over de akkergelden gezwegen.

Een bloemlezing van grondbrieven uit de periode, die nu volgt, gaf dit resultaat (voor de jaren 1755—1821):

1°. Er wordt vergund en geconcedeerd „om in allodialen eigendom op te nemen en erfelijk te bezitten"; nog altijd dus de eerste, de minst onzinnige, van de 2 formules van van Scherpenhuysen.

2°. Er wordt, behoudens enkele uitzonderingen, akkergeld bedongen en verdubbeling bij wanbetaling gedurende 3 maanden; de casueele prestaties, die van Aerssen bedong bij overgang op nieuwe planters, zijn niet herleefd.

3°. Na 10 jaar pas mag de concessionaris verkoopen en anders dan in geval van insolventie of sterfgeval mag geen overgang binnen dien termijn plaats hebben. Daarna mag worden verkocht, doch het consent op overdracht, dat Aerssen bedong, is niet hersteld. M. a. w. de Sociëteit en haar rechtsopvolgers moeten genoegen nemen met den persoon des koopers, wie hij ook zij. Ongeveer 1770 vervalt de bepaling nopens verbod van overgang gedurende de eerste tien jaren, doch deze bepaling herleeft in grondbrieven van 1795 en later.

4°. Het naastingsrecht wordt bedongen bij elken verkoop.

5°. Binnen $1\frac{1}{2}$ jaar moet gecultiveerd en binnen 3 maand een woonhuis gezet.

6°. Er moet worden uitgemeten, kaarten moeten worden opgemaakt, approbatie moet verzocht van directeu-

ren, en van dit alles registratie ter secretarie (wat de approbatie betreft wordt verwezen naar resoluties van 5 Maart en 7 Mei 1755).

7°. Er moeten 2, 3, 4, 5, 8, 12 of meer slaven *geaffecteerd* zijn en blijven op de plantage (ik onderstreep het woord „geaffecteerd" en breng in herinnering wat hierboven is opgemerkt, dat nl. met het woord een zakelijke last wordt aangeduid, bestemd dus om ook tegen derden, tegen rechtsverkrijgers onder bijzonderen titel, te werken).

8°. Er moet ruimte ongecultiveerd worden gelaten voor eventueelen wegenaanleg.

9°. Gansch in het algemeen wordt verval van het recht bedreigd tegen niet nakoming van de bepalingen van den grondbrief.

Men ziet dus, dat behalve het consent op overdracht en de casueele praestaties, alle bepalingen van van Aerssen zijn herleefd en dat er nog andere beperkende bepalingen bijgevoegd zijn. Hetzelfde wat ik opmerkte ten aanzien van het model van Aerssen geldt m. i. ten aanzien van een grondbrief ingericht naar dit nieuwe model, als nl. al deze requisieten zijn opgenomen. Het komt echter voor, dat ook na 1755 grondbrieven zijn uitgegeven waarin enkele bepalingen niet zijn opgenomen en dan kan men er aantreffen, die uitgifte van al of niet grondrenteplichtig eigendom (het akkergeld is dan grondrente), andere, die uitgifte van eeuwigdurende erfpacht bevatten, andere, ten aanzien van welke men blijft twijfelen. Maar, zooals ik gezegd heb, het doet er niet veel toe, want bij gebrek van wettigen of testamentairen erfgenaam of van legataris vervalt een grondrenteplichtige plantage (en ook een plantage, die in niet grondrenteplichtigen eigendom was uitgegeven) aan den Lande, een eeuwigdurende erfpacht caduceert ten bate van den Lande (als bloot-eigenaar), een verlaten plantage is evenzeer vervallen aan den Lande krachtens art. 576 van het Burgerlijk Wetboek voor Suriname, bevattende het aloude regaal van den Heer van den Lande op de bona vacantia, de verlaten, woeste gronden.

Dat er ook na 1755 grondbrieven zijn uitgegeven met

minder beperkende voorwaarden, zal ik nu door een paar voorbeelden toelichten. In enkele van de te bespreken gevallen was er voor dit verschijnsel een zeer verklaarbare reden, de oude grondbrief was zoek geraakt en de nieuwe werd nu conform den verloren geraakten ingericht. Zoo in het geval van 14 October 1756, toen weesmeesteren, die als voogden over de minderjarige kinderen Metzger zich hadden geadresseerd tot den gouverneur, een nieuwen warrand kregen, waarbij werd „geconcedeerd" aan de erven Metzger, om „in allodialen en erfelijken eygendom te moogen *blijven* bezitten derselver plantagie, genaamd Nieuw Java", waarin enkel het beding van inlevering van warrand en kaart en van het vragen van approbatie wordt gemaakt en voorts het recht van naasting wordt gereserveerd ingeval van verkoop, zonder eenige verdere bepaling.

Op 30 Mei 1758 vergunt de Gouverneur Crommelin aan Samuel Robles de Medina „omme in allodialen eygendom op te neemen en erfflijk te moogen bezitten" eenig land, onder gehoudenheid van registratie en aanvrage van approbatie, cultivatie en oprichting van een huis binnen zekeren tijd; voorts werd bepaald dat bij dit land moeten zijn en blijven *geaffecteerd* ten minste 10 slaven. De bepaling omtrent het niet verkoopen binnen 10 jaar is ook opgenomen, doch van akkergeld wordt gezwegen.

Aan R. Trowis wordt 11 Januari 1780 een plantage vergund, om die „in allodialen eigendom op te neemen en erfelijk te moogen bezitten", welke plantage sinds 1752 verlaten was; akkergeld wordt niet bedongen in dezen grondbrief van 1780.

Den 23 Juli 1806 wordt aan de executeurs-testamentair van H. M. Wolff vergund, om een plantage „in allodialen en erfelijken eigendom te blijven bezitten"; ook hier wordt geen akkergeld bedongen. (De oude grondbrief was zoek geraakt.) Soortgelijke gevallen op 20 Sept. 1809 en 25 Juni 1810, plantages Belwaarde en Welbedagt.

Op 24 Maart 1813 wordt aan de beheerders van zekeren Grooss vergund „in allodialen en erfelijken eigendom te blijven bezitten" een stuk verlaten grond, dat voornoem-

de Grooss had gekocht van den vorigen eigenaar (zie hier dus een verlaten plantage, waarover niet de Overheid als eigenaar van bona vacantia maar de eigenaar, die den grond verlaten had, beschikte); de warrand was zoek, maar requestranten verzekerden dat er geen canon of recognitie was bepaald; in den nieuwen grondbrief wordt dan ook geen akkergeld bedongen.

En eindelijk nog twee grondbrieven uit de jaren 1818 (12 Nov.) en 1819 (18 Jan.) betreffende de plantages Naaldwijk en Bijenhoop; in geen van beide wordt akkergeld bepaald; in beide gevallen hadden requestranten verklaard, dat de grond bevrijd was van canon of recognitiegelden „op grond van oude concessie". Twee grondbrieven kwamen mij onder oogen (van 7 Dec. 1786, betreffende een plantage gelegen tusschen de forteresse Zeelandia en de redout Purmerend en van 29 Maart 1787, betreffende een mede aldaar gelegen plantage), waarbij verboden werd te planten, doch die enkel voor veeweide en teelt van „kostgroenten" werden vergund, om „in allodialen eigendom op te neemen en erfelijk te bezitten".

Bij de bekende resolutie van 23 Juli 1821, G. B., 1821, no. 7, werden in een model-grondbrief de voorwaarden uiteengezet, waarop nieuwe gronden ter cultuur zouden worden uitgegeven. Hierin is niet vergund „in allodialen eigendom op te nemen en erfelijk te bezitten", maar hier wordt vergund „de allodiale eigendom en het erfelijk bezit". Deze, de tweede term van Scherpenhuysen, wordt nu voortaan de gebruikelijke, nadat meer dan een eeuw de eerste in gebruik was geweest.

Ik behoef bij deze bepalingen niet lang stil te staan. Art. 1 handelt over uitmeten, in kaart brengen en registratie, art. 2 stelt een koopsom vast; art. 3 regelt de recognitie. of het akkergeld; art. 4 bepaalt dat binnen 2 jaar althans een deel in cultuur gebracht moet zijn en dat er een zeker aantal slaven blijvend aan de plantage moet zijn verbonden; art. 5 houdt in een verbod van aliënatie gedurende 10 jaar anders dan tegen betaling van overgangsgeld; art.6 gelast het vrij laten van een strook voor

wegenaanleg; art. 7 reserveert een naastingsrecht (d.w.z. bevat een onteigeningsclausule) in geval het algemeen belang onteigening eischt; art. 8 reserveert het naastingsrecht bij verkoop in dier voege dat de planter, zijn erven of rechtverkrijgenden telkens, alvorens tot verkoop over te gaan, het welmeenen van den Gouverneur moeten inwinnen, m. a. w. dezen moeten vragen afstand te willen doen van het naastingsrecht; art. 9 is van geen belang; art. 10 bepaalt dat het Gouvernement bevoegd blijft den grondbrief in te trekken en het land in den boezem van het Domein te doen terugkeeren, als niet wordt voldaan aan zoodanige voorwaarden waarop geen boete is gesteld.

Om herhaling te vermijden, meen ik hier te mogen volstaan met de opmerking dat hier eigenlijk eeuwigdurende erfpacht wordt verleend.

Over een paar punten van dezen grondbrief nog een enkel woord.

Vooreerst over het naastingsrecht. In 1848 was men in de kolonie Suriname bevreesd voor moeilijkheden met slaven als een plantage van een in schulden geraakt plantagehouder bij gedeelten werd verkocht en de slaven dan niet meer bijeen zouden blijven. De vraag rees toen of het Gouvernement bij gesplitsten verkoop niet gebruik zou maken van het naastingsrecht. Men vreesde in Paramaribo dat men dit recht niet mocht uitoefenen bij executorialen verkoop en dat wel op grond van van Leeuwen, R. H. R., IV, 19, 12. Hierover is toen het advies van den landsadvocaat Faber van Riemsdijk gevraagd, die dd. 8 Februari 1849 aan Z.E. den Minister van Koloniën ongeveer als volgt schreef:

't Geldt hier niet de statutaire naasting op grond van oude costumen of wetten maar een krachtens beding en dus is de geciteerde plaats van van Leeuwen hier niet van toepassing. Dat van Leeuwen t. a. p. over de costumiere en niet over de bedongen naasting handelt, blijkt uit het feit, dat hij daar citeert, de Groot, Inl., III, 16, 5, Keuren-Rijnland, 36; Neostadius, dec. 29. Verder verwijst Faber van Riemsdijk naar Voet, de lege comm. no. 23, en 30, v. d. Keesel, 647, 643 en betoogt dat als retractus

legalis en conventionalis samengaan, deze den voorrang heeft. Het hier bedongen recht is niet in onbruik geraakt, wat wordt bewezen door het telkens vragen aan den Gouverneur om niet te naasten. Bij openbaren verkoop kan dit recht in Suriname ook worden uitgeoefend. De vraag rijst: hoe nu bij executorialen verkoop? Dit hangt van het gebruik af, zegt Faber van Riemsdijk. Naar aanleiding hiervan schreef 30 April 1849 de President van het Gerechtshof van Suriname aan den Gouverneur van Suriname dat bij executorialen verkoop nooit het verzoek was gedaan om van naasting af te zien, alleen korten tijd na 1824 wel naar aanleiding van de publicatie van 1821, G. B., no. 7, en van 1824, G. B., no. 3. De President zegt verder, dat bij executorialen verkoop het naastingsrecht niet bestaat, omdat als het Gouvernement liefhebber is het immers zelf kan bieden en kooper worden. Tegen deze redeneering van den President zou men kunnen aanvoeren, dat ook bij gewone, vrijwillige openbare verkooping het Gouvernement kan bieden. Maar bij de costumiere naasting gold in sommige streken dat wèl bij vrijwilligen, doch niet bij executorialen openbaren verkoop zou worden genaast [1]). Als er een soort openbare verkoop behoorlijk te voren wordt geannonceerd en dus elk liefhebber te voren gewaarschuwd, ook dus de naastingsgerechtigden, dan was en is dat de executoriale. En bij de costumiere naasting was het naasten dan ook bij executorialen verkoop algemeen uitgesloten; dezelfde ratio als hier gold bij de bedongen naasting. Op dezen grond schaar ik mij aan de zijde van den President, dus concludeerende dat bij executorialen verkoop geen naastingsrecht bestond of bestaat.

In 1887 heeft Minister Smidt gebruik gemaakt van het recht van naasting na jarenlang „ongebruik". Een vader van kinderen uit twee huwelijken had een plantage verkocht voor een lagen prijs; men achtte de rechten der kinderen uit het eerste huwelijk er door verkort. Er volgde de gebruikelijke vraag aan den Gouverneur om

[1]) Zie het geciteerde opstel van Bezemer.

afstand te doen van het recht van naasting. De Gouverneur naastte; toen de kinderen uit het eerste huwelijk allen meerderjarig waren geworden, is het hun voor hetzelfde geld gelaten. (In de over deze zaak met den Haag gevoerde correspondentie liet de Gouverneur zich over den term allodiaal eigendom en erfelijk bezit uit, verklaarde deze contradictie niet in bescherming te nemen. Dit is de eerste keer — voor zoover mij bekend — dat hierop werd gewezen. In 1899 heeft de Gouverneur Tonckens, secretaris van Suriname in 1887, toen deze naastingsgeschiedenis voorviel, zich breeder hierover uitgelaten in zijn schrijven van 17 Januari 1899, 1a. B, no. 401a).

Thans een paar woorden over de z.g. akkergelden.

Van Wieringen, in zijn Geschiedenis der belastingen in Suriname, 1912, p. 196 e. v., zegt, dat krachtens de resolutie van 18 Maart 1818, G. B. no. 2, de akkergelden ten onrechte zijn verhoogd, dat immers bij die resolutie al de belastingen werden verhoogd, doch dat hier niet onder te brengen viel het akkergeld, vermits dit niet was een belasting. Het Surinamerapport, bl. 119 e. v., brengt deze quaestie ook ter sprake. Het arrest van 13 April 1894 van het Hof van Suriname beslist dat de akkergelden belastingen waren. Ik kan mij hiermee niet vereenigen en houd het met de meening van den heer van Wieringen en wel op deze gronden: Vaststaat, dat al in de middeleeuwen en ook nog in de dagen der Republiek de woorden lasten en belastingen zoowel publiek- als privaatrechtelijke heffingen van den grond omvatten. Men onderscheidde toen niet nauwkeurig tusschen een belasting in onzen modernen zin, die de Overheid heft ter richtige vervulling van de staatstaak en een privaatrechtelijke last als een canon of een grondrente. In het algemeen werden publiek- en privaatrecht niet onderscheiden. Overheidsgezag, belangrijke deelen er van althans, was in den handel; men denke aan de hooge- en ambachtsheerlijkheden [1]). Ja, in zijn

[1]) Zie hierover Hübner, Grundzuge des D. Priv. Rechts, par. 46 en 51, 3e druk, p. 292, 294, 312—322 en ook par. 52, p. 322—327. Zie ook a. w. par. 1, p. 13.

geldverlegenheid, heeft de Landsheer zich vaak niet ontzien heffingen, die wij zuiver als belastingen zouden aanmerken, voor een som in eens te verkoopen en dus het recht van belastingheffing in privaat eigendom van een particulier te brengen [1]).

Zoo is aan de namen van sommige grondrenten de publiekrechtelijke oorsprong te herkennen [2]). Was er dus op het gebied van heffingen van den grond ook al geen onderscheid tusschen publiek- en privaatrecht, tusschen wat wij belasting noemen eener- en grondrenten en canones anderzijds, te minder was dit het geval als de Overheid zelf als privaat persoon canonheffer of grondrenteheffer was, zooals zij was ten aanzien van de planters in Suriname. Dat zij dan, publiek en privaatrecht dooreenmengende, van haar publiekrechtelijke bevoegdheid gebruik maakte om haar privaatrechtelijke belangen te dienen, is zeer begrijpelijk. Wat was dus gemakkelijker, om de richtige nakoming van de plicht der planters om akkergeld te betalen te verzekeren, dan door de invordering bij parate executie toe te laten.

De overheid-wetgever, die de overheid-contractante ter hulp komt, deze zelfde figuur ziet men in het beklemrecht en in het stadsmeierrecht der Groninger veenkoloniën herhaaldelijk [3]).

Maar al loopen nu privaat- en publiekrecht dooreen en al hebben onze voorvaders als belastingen behandeld wat re vera grondrente of canon was, dit neemt niet weg dat het akkergeld van meet af — dit behoef ik hier niet opnieuw te betoogen — hetzij canon hetzij grondrente was en dat ook is gebleven, m. a. w. van meet af betaald werd krachtens het contract, krachtens den constitutieven titel van een privaatrechtelijk recht en terzake van en in verband met dit recht, en dat het werd betaald aan dengene,

---

[1]) Zie hiervan een schijnvoorbeeld, besproken in mijn Heerlijkheden en Heerlijke rechten, Tijdschr. v. Rechtsg., II, p. 207 en 208, over de riemtalen en bottingen, doch een werkelijk en zeer treffend voorbeeld in hetzelfde opstel, T. v. R., II, p. 95/96; zie verder in dit opstel p. 94, 108/109, 164.

[2]) Zie de in de vorige noot opgegeven bladzijde, waar ook naar andere literatuur wordt verwezen.

[3]) Zie mijn Beklemrecht en Stadsmeierrecht, passim.

die hetzij den bloot eigendom hetzij jus in re aliena had voorbehouden. Dit is waar voor de grondbrieven vóór 1821, het is evenzeer waar voor de grondbrieven overeenkomstig het model 1821. En nu moge deze model-grondbrief tot stand gekomen zijn in een nieuwe periode van staatkundig leven, akkergeld bleef akkergeld,bleef canon. Heeft men op de invordering van dezen canon ook na 1821 toepasselijk geacht conform den model grondbrief 1821 de parate executie, dan is dit een bewijs, dat men ook in de 19e eeuw nog publiek -en privaatrecht dooreengemengd heeft, misschien willens en wetens, misschien onwetend, in elk geval gemakshalve en uit practisch, al te praktisch, oogpunt. Maar dit alles neemt het feit niet weg, dat hier de Overheid-wetgever de Overheid-contractant ter hulp is gekomen en dat nooit iets wat canon is moderne belasting mag heeten.

Met welk een grondbrief we ook te maken hebben, hetzij met een van voor of na 1821, als er krachtens een grond brief akkergeld moet betaald worden *nu in dezen tijd*, dan moet er betaald worden een *canon of mogelijk een grondrente* en niet belasting, en dan mogen dus de voor belastingen alleen voorgeschreven invorderingsmaatregelen, die der Overheid als Overheid ten dienste staan, niet in het werk gesteld worden ten bate van de Overheid, als privaatpersoon, als bloot eigenaar *van* een plantage, of als gerechtigd tot de heffing eener grondrente *uit* een plantage. Doet men dat niettemin toch, dan geldt de m.i. volkomen juiste opmerking van het rapport der Agrarische Commissie, p. 20, dat deze heffing geen „belasting *wordt* doordat men haar als zoodanig *behandelt* en haar een belasting *noemt*".

Ik wil er nog even op wijzen, dat gelijk hierboven reeds is vermeld, ook van Aerssen in zijn tijd dat verschil tusschen impositiën en canon, grondrente of recognitie reeds gevoeld heeft. Zijn opvolger Scherpenhuysen, de vriend der planters, is hiertegen ingegaan en heeft — men kan het in het arrest van het Hof van 1894 lezen — zelfs terugbetaling van „onverschuldigd" betaalde akkergelden voorgeschreven. Ik geloof dat, al onderscheidde men

toen niet nauwkeurig tusschen lasten en belastingen, toch van Aerssen het bij het rechte eind had, toen hij beweerde dat de beloofde 10 jaar vrijdom van art. 3 van het octrooi der W. I. C. van 1682 niet kon slaan op recognitie, grondrente of canon maar enkel sloeg op impositiën. Het onderscheid van deze publiekrechtelijke en gene privaatrechtelijke heffingen kende men toen wel. Alleen als men sprak van lasten of belastingen bedoelde men gemeenlijk alles, van welken aard of oorsprong ook, wat op den grond en *dus op den grondgebruiker* drukte, want het was een vaste stelregel: de grondgebruiker, hetzij vol eigenaar hetzij grondrenteplichtig eigenaar, hetzij erfpachter, pachter, huurder, meier, hij die den grond bewerkt en gebruikt, betaalt alle lasten (publiekrechtelijke en privaatrechtelijke) die op den grond drukken [1]). Maar al heeft Scherpenhuysen in deze gelijk gehad, dit verandert niets aan den aard der akkergelden en aan de wijze, waarop ze nu moeten worden behandeld *in onzen tijd*.

---

[1]) Zie mijn Beklemrecht en Stadsmeierrecht, p. 25.